

Hørings svar fra Biomarint forum til NOU 2023:23 - Helhetlig forvaltning av akvakultur for bærekraftig verdiskaping

Biomarint forum består av LO med forbundene Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund (NNN), Industri Energi, Fellesforbundet, Norsk Sjømannsforbund og Norsk Sjøoffisersforbund. NHO med Sjømat Norge og Norsk Industri, samt Norges Fiskarlag og Fiskebåt. Vi representerer det brede spekteret av sjømatbedrifter, leverandørbedrifter og ansatte, fiskere, rederier og sjøfolk i hele den biomarine verdikjeden, som utgjør Norges største eksportnæring etter olje og gass.

Vår visjon er at:

Den norske biomarine næringen skal være en verdensledende produsent av trygg og sunn mat med gode og anstendige jobber. Vi skal levere sjømat, biomarine ingredienser, samt produksjonskompetanse og teknologi i verdensklasse. Gjennom bærekraftig produksjon og et seriøst arbeidsliv som gir sterk innovasjonskraft skal den biomarine næringen være ett av Norges viktigste bidrag til å nå FNs klima- og bærekraftsmål.

Verden består av 70 pst. hav, likevel kommer ikke mer enn rundt 3 pst. av verdens matinntak fra havet. Mer av verdens økende befolkning må kunne mettes av havet. Vi er her i en unik posisjon. Norge har lenge vært en av verdens største og viktigste eksportør av sjømat, men vi både kan og bør utvikle de biomarine næringene videre. Vi kan skape ytterligere eksportverdier for landet, skape flere gode og lønnsomme kompetansearbeidsplasser og bidra til vår forpliktelse til å forsyne verden med trygg og sunn mat på en bærekraftig måte. For å klare det mener medlemmene i Biomarint forum at myndighetene må legge til rette for en bærekraftig vekst med økt verdiskaping og flere arbeidsplasser i Norge. Skal veksten i sjømatkonsumet være bærekraftig, kan den pga. biologiske rammer ikke kun basere seg på villfanget fisk. Det er akvakultur som vil måtte representere broparten av veksten. Norsk havbruksnæring har naturgitte fordeler og den kunnskap, teknologi og innovasjonsevne som skal til for å kunne levere på FNs bærekraftsmål, særlig nr. 2, 8 og 14.

Biomarint Forums organisasjoner har samlet seg om et felles høringsinnspill til NOU 2023:23 om "Helhetlig forvaltning av akvakultur for bærekraftig verdiskaping".

Vi mener Havbruksutvalget har gitt en grundig gjennomgang av tillatelsessystemet og fokusert arbeidet og forslagene med utgangspunkt i størst mulig verdiskaping innenfor bærekraftige rammer. Biomarint forum er glad for at regjeringen allerede har varslet at NOUen vil følges opp med en egen melding til Stortinget. Vi forutsetter at partene i arbeidslivet blir involvert i det videre arbeidet. Vi mener at den kommende Stortingsmeldingen må omhandle mulighetene for god sameksistens. Det er en svakhet med NOUen at havbruk til havs ikke er en del av utvalgets mandat. Vi mener havbruk til havs må gis et større fokus parallelt med arbeidet med en egen havbruksmelding.. I den sammenheng vil vi minne om Menon-Sintef-rapporten «Verdikjedeanalyse av havbruk til havs» (2023) som Biomarint forum m.fl. lanserte i høst. Analysen viser det store potensialet for fremtidig sysselsetting, verdiskaping og ringvirkninger utvikling av en bærekraftig verdikjede for en ny industrigren som havbruk til havs kan gi.

Avklaring av rammebetingelsene for havbruk til havs haster og må prioriteres

Biomarint forum mener at regjeringen så langt ikke har utredet grunnrentespørsmålet knyttet til havbruk til havs godt nok. Det er usikkerhet knyttet til om grunnrenteskatt, som i kystnært havbruk, vil bli innført den dagen lønnsomhet oppnås. Vi opplever at det er bred faglig enighet blant samfunnsøkonomer om at dersom grunnrenteskatt skal innføres i en næring bør den innføres så tidlig som mulig slik at staten også er med på risikotakingen.

Biomarint forum vil anbefale regjeringen å sette ned et hurtigarbeidende utvalg hvor partene er representert. Vi er opptatt av at utredningen må avklare rammebetingelsene på en måte som gjør at næringen kan ha tillit til at konklusjonene blir stående over tid, og med det gir investorene trygghet for at rammebetingelser legges til rette for utvikling og investeringsvilje som kan skape nye arbeidsplasser med ordnede lønns- og arbeidsvilkår i hele verdikjeden knyttet til havbruk til havs.

Behov for bedre koordinering mellom forvaltningsnivåene

Utvalget foreslår at staten bør ha en større rolle i tildeling av akvakulturtillatelser og Biomarint forum ser behovet for bedre koordinering mellom kommunene, fylkene og regionene for å sikre bærekraft, og en effektiv og samordnet virksomhet på tvers av kommunegrenser. Men dette bør skje innenfor retningslinjene for kommunalt selvstyre, som bl.a. er nedfelt i plan- og bygningsloven. Kystsoneplanarbeidet er omfattende og krevende prosesser preget av mange interesser. Mange av dagens kystsoneplaner er utdaterte og samsvarer ikke med behovene til verken havbruksnæringen, eller andre berørte næringer og interesser.

Hensynet til miljø, sykdomsforebygging og avstandskrav gjør at lokalisering av akvakultur ikke kan ses isolert for den enkelte kommune. For å sikre bedre utnyttelse av de samlede arealene, og en best mulig plassering av lokaliteter i forhold til hverandre samt hensynet til god sameksistens med fiskeri og andre interesser, bør planlegging av akvakulturlokaliteter skje over større områder (regioner/produksjonsområder). Biomarint forum vil anbefale at Fiskeridirektoratet som ansvarlig myndighet i forvaltningen av fiskeri- og akvakulturnæringen bør ha ansvaret for å sikre at nasjonale retningslinjer blir fulgt opp.

Tillatelsessystemet må være forutsigbart og gi mulighet for bærekraftig vekst

Havbruksutvalget anbefaler å fortsette med trafikklysmodellen. Biomarint forum støtter videreføring av dagens indikator for miljøpåvirkning med en maksimumsgrense for gjennomsnittlig antall lakselus per fisk på hver lokalitet

Biomarint forum vil advare mot å benytte begrepet nullutslipp alene, da det indirekte kan medføre at regelverket vil rendyrke enkelte teknologier f.eks. kun lukkede løsninger på bekostning av andre, mens det egentlig er flere løsninger som kan bidra til ønsket måloppnåelse. Krav til lavutslipp vil gi større åpning for teknologinøytralitet og mer rom for leverandørindustrien til å komme opp med smarte løsninger til luse- og miljøutfordringene uten å måtte være låst til en bestemt teknologi. Regelverk som legger sterke føringer for typen teknologi som kvalifiserer til målene, vil kunne begrense innovasjon og utvikling av nye og mulig bedre løsninger.

Biomarint forum støtter forslaget med miljøfleksibilitet gjennom innføring av en egen handlingsregel for miljøtilstand og bærekraft. Biomarint forum mener det ikke skal være mulig å betale avgift i stedet for å redusere lusenivået, dersom dette vil ha negative konsekvenser for

andre anlegg i området eller for bestander av vill laksefisk. Det betyr imidlertid ikke at det bør være automatisk nedtrekk i røde produksjonsområder, men at det skal være mulig å vokse dersom man tar i bruk ny lav- eller nullutslippsteknologi som ikke medfører økt lusepress. Nye handlingsregler og føringer må samtidig motivere til redusert bruk/utslipp av legemidler, dersom disse kan påvirke miljøet og ville bestander av bl.a. krepsdyr negativt. Vi vil også presisere at avlusningskrav ikke kan medføre at håndteringen må skje når det ikke er sikkerhetsmessig forsvarlig for ansatte å gjennomføre.

Areal som avsettes til akvakultur må gi rom for miljøfleksibilitet og bedre ivaretagelse av biosikkerhet

Konvertering til en miljøfleksibilitetsordning vil nødvendigvis måtte medføre en justering i anleggsutforming, og det vil være svært uheldig hvis en konvertering til bedre miljøteknologi med bedre ivaretagelse av biosikkerhet vil måtte medføre en full søknadsrunde om endring i bruk av lokalitet.

I dag er det små muligheter for selv mindre tilpasninger og justeringer i anleggsutforming. Det bør innenfor de arealene som er avsatt til det enkelte lokalitet, åpnes for en større fleksibilitet i anleggsutforming for å bidra til en drift som gir bedre fiskehelse og lavere miljøpåvirkning, uten at det gir større konflikter med fiskeri og andre eksisterende interesser i området.

Særtillatelsene bør gjennomgås med hensyn til formålet, men noen bør bestå

Havbruksutvalget foreslår å redusere særtillatelser. Disse særtillatelsene er opprettet av en grunn for å oppnå spesielle mål. Biomarint forum ser at manglende evaluering og oppfølging har medført at grunnlaget for en del av disse kan ha endret seg etter hvert. Vi mener at regelverket og praktiseringen av særtillatelsene bør gjennomgås med hensyn til formålet de er opprettet for. Biomarint forum er ikke enige i at ordningen med undervisningstillatelser bør avsluttes. Undervisningstillatelsene har hatt avgjørende betydning for utbygging av «blå» studieretninger ved en rekke skoler, og er på den måten en viktig bidragsyter til å få norsk ungdom til å velge sjømatnæringen som yrkesvei, og dermed også arbeide og bo i kystdistriktene. Slik vi ser det fungerer undervisningstillatelsene godt og etter sin hensikt, og bør derfor videreføres.

Når det gjelder ordningen med FoU-tillatelser må denne heller styrkes da den blant annet gjør det mulig å teste ut og sertifisere ny teknologi slik at den ivaretar god fiskevelferd. Biomarint forum støtter derfor utvalgets forslag om å videreføre disse tillatelsene. Dette er et viktig virkemiddel for å skaffe det kunnskapsgrunnlaget som trengs for en bærekraftig vekst i havbruksnæringen, og hvor det faglige ansvaret er lagt til universiteter og høyskoler med høy kompetanse på det aktuelle området. FoU-tillatelsene har gjennom årene vært en viktig bidragsyter til utvikling av et mer bærekraftig havbruk. Behovet for dette virkemidlet har økt som følge av sterkt behov for å følge opp kravet om bærekraftig utvikling både i forhold til FN's mål om bærekraftig utvikling og i forhold til kravene som følger av gjennomføring av EUs grønne giv.

Fiskevelferd og fiskehelse må tas på største alvor og prioriteres

Fiskevelferd og fiskehelse får heldigvis stadig større fokus, og det er viktig å sikre at dette blir tatt på største alvor i næringa. Lakselus er særlig framhevet av fagmyndighetene og næringen selv,

og er et problem for biologisk mangfold, og stressende for fisken. Det er nødvendig å koordinere og samarbeide om løsningene mellom anlegg, for å hindre spredning av smitte. Det kan være nødvendig å regulere hele eller deler av samarbeidet. Det er behov for mer kunnskap om hvordan hver lokalitet påvirker omgivelsene, noe som vil gi bedre planlegging av hvor anleggene skal plasseres. Biomarint forum kan støtte forslaget om å få anledning til å konsentrere fisken på færre lokaliteter i et område, dersom hensynet til fiskehelse og miljø blir ivaretatt. Bedre biosikkerhet kan langt på vei bidra til ønsket vekst i næringen.

HMS må være i førersetet

For Biomarint forum er det viktig å understreke at rammene og vilkårene for tillatelser må inneholde konkrete HMS-krav, og krav til risikostyring. Tillitsvalgte og verneombud må involveres i utviklingen av kravene. Det er for mange arbeidsulykker og skader i havbruksnæringen. Utvalget fokuserer lite på tiltak for å styrke realiseringen av FNs berekraftsmål nr. 8 om viktigheten av et trygt og sikkert arbeidsmiljø for alle arbeidstakere. Biomarint forum er bekymret for ressursituasjonen til offentlige etater som Mattilsynet, Fiskeridirektoratet og Arbeidstilsynet, og for den økende fragmenteringen av tilsynsoppgaver. Dette må styrkes. God risikostyring og et velfungerende partssamarbeid i hver enkelt virksomhet er avgjørende for å ivareta sikkerheten til de ansatte.

Ny teknologi og nye arbeidsformer kan også innebære risiko for skader, om ikke opplæringen har fått tilstrekkelig plass og teknologien eller arbeidsformen er kjent. Sintefs rapport om HMS i havbruksnæringen gir viktig kunnskap, og denne kunnskapen må brukes inn i arbeidet med oppfølging av utvalgets forslag.

Utviklingen må ikke stoppe opp i påvente av en Stortingsmelding

Slik Biomarint forum ser det er det viktig at utviklingen ikke stopper opp unødige i påvente av Stortingsmeldingen, men at regjeringen bruker deler av utvalgsarbeidet som grunnlag for teknologiutvikling og bærekraftig vekst i havbruksnæringen. Dette vil være viktig ikke minst av hensyn til leverandørindustrien.

Et slik viktig skritt så snart som mulig fremme forslag til en miljøteknologiordning som kan muliggjøre vekst for selskap som oppfyller strenge krav til miljø og drift. Arbeidet med et regelverk for havbruk til havs, som ikke er spesifikt en del av utvalgets mandat, må også fra departementets side følges opp med uforminskert styrke. Biomarint forum har merket seg at regjeringen har forutsatt dette i Hurdals-plattformen.

Vi er innforstått med at arbeidet med større endringer i forvaltningsordningen vil ta sin tid og kreve nærmere utredninger, som f.eks. avklaring av rollefordelingen mellom stat, fylker og kommuner i spørsmålet om arealplanlegging og havbrukslokalteter. Dette må ikke forhindre departementet i å legge grunnlag for mer presise statlige retningslinjer for arealplanlegging i sjøområdene, og hvor kommunene gis insentiver til interkommunal kystsoneplanlegging. Tilrettelegging av havbruksareal også i eksponerte, værutsatte arealer innenfor grunnlinjen, vil kunne stimulere havbruksaktørene og leverandørindustrien i utvikling av utstyr og driftsformer for en enda mer miljømessig bærekraftig lokalitetsstruktur.

Med hilsen
BIOMARINT FORUM

Jørn Prangerød
Daglig leder